

спеціальності 8.000003 – «Управління проектами» / Укл.: Бабаєв В. М. – Харків : ХНАМГ, 2009. – 55 с. 2. *Министерство строго спросит с харьковского вуза за бракованных выпускников [Электронный ресурс] // Сайт «В городе» – Режим доступа к сайту: <http://vgorode.ua>.* 3. Національна стратегія розвитку «Україна – 2015» / Громадське політичне об'єднання «Український форум». – К., 2008. – 74 с. 4. Семиноженко В.П. Какой уклад – такая и экономика [Электронный ресурс] // Персональный сайт В. Семиноженка. – Режим доступа к статье: <http://www.semynozhenko.org.ua/documents/2004/5/227.html>. 5. Цихан Т. В. О концепции технологических укладов и приоритетах инновационного развития Украины // Теория и практика управления. – №1 (18) январь 2005. – СС. 33-46.

В.М.Бабаєв

НОВЕЙШИЕ ПРАКТИКИ ПОДГОТОВКИ СПЕЦИАЛИСТОВ ТЕХНИЧЕСКИХ СПЕЦИАЛЬНОСТЕЙ В ВЫСШЕЙ ШКОЛЕ: ОПЫТ ХАРЬКОВСКОЙ ОБЛАСТИ

В статье рассматриваются вопросы, связанные с подготовкой специалистов технических специальностей в отечественных высших учебных заведениях. Предлагаются пути решения задач по повышению качества подготовки инженеров и руководителей для народнохозяйственного комплекса города, области, страны в целом на примере опыта Харьковской национальной академии городского хозяйства.

В.М.Бабаєв

НОВІТНІ ПРАКТИКИ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ТЕХНІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ У ВИЩІЙ ШКОЛІ: ДОСВІД ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Стаття присвячена висвітленню питань, пов'язаних з підготовкою фахівців технічних спеціальностей у вітчизняних вищих навчальних закладах. Пропонуються шляхи вирішення завдань підвищення якості підготовки інженерів та керівників для народногосподарського комплексу міста, області, країни в цілому на прикладі досвіду Харківської національної академії міського господарства.

V.M. Babayev

NEW PRACTICE OF PREPARATION OF EXPERTS OF TECHNICAL SPECIALITIES IN THE HIGHER SCHOOL: EXPERIENCE OF THE KHARKOV REGION

In article the questions connected with preparation of experts of technical specialities in domestic higher educational institutions are considered. Ways of the operative decision of problems on improvement of quality of preparation of engineers and heads for an economic complex of a city, area, the country as a whole on an example of modern experience of the Kharkov national academy of municipal economy are offered.

Стаття надійшла до редакції 4.06.2010

УДК 371 (075.8)

*Ягунов В.В.,
м. Київ, Україна*

**ЗАВДАННЯ ДИДАКТИКИ ВИЩОЇ ШКОЛИ УКРАЇНИ
В УМОВАХ СУЧАСНИХ ЦИВІЛІЗАЦІЙНИХ ЗМІН**

Актуальність статті. Система вищої освіти в Україні нині знаходиться на шляху теоретико-методологічного обґрунтування основних напрямків свого розвитку та подальшого реформування. Основні напрями її розвитку визначенні у Законах України “Про освіту”, “Про загальну середню освіту”, “Про професійно-технічну освіту” та “Про вищу освіту”, Національній доктрині розвитку освіти. Багато проблем, які розв’язуються у нашій державі у системі вищої освіти, мають глобальний характер та є характерними для багатьох країн світу. У документах ЮНЕСКО ХХІ століття слушно оголошене століттям освіти, водночас в них наголошується про кризу освіти у всьому світі, підкреслюється про необхідність обґрунтування суттєво її нової моделі та визначення основних напрямів реформування. Водночас, «Все більш очевидним стає, що цивілізаційні тенденції розвитку сучасного суспільства ставлять нові вимоги перед людиною, а отже і перед освітою, яка відіграє вирішальну роль в становленні кожної особистості. Скажемо більше. В силу цих тенденцій наука як сфера, що продукує нові знання, і освіта, яка їх олюднює, робить дієвими, діяльними, об’єктивно висуваяться в ряд головних пріоритетів будь-якого суспільства, що презентує на конкурентоспроможність у сучасному світі. Це вимагає від країни, яка намагається бути конкурентоспроможною, по-перше, забезпечити пріоритетність освіти і науки і, по-друге, чітко визначити нові освітні завдання і рішуче та поналегливо взятися за їх реалізацію...» [8, с. 5].

У зв’язку з цим визначення провідних завдань вищої школи є актуальною педагогічною проблемою, від усвідомлення та сприйняття яких суттєво залежить, по-перше, ефективність функціонування всієї системи вищої освіти в Україні; по-друге, смисл, методика і результат педагогічної діяльності викладача; по-третє, успішність і результативність навчальної діяльності студента.

Постановка проблеми. З’ясування основних завдань дидактики вищої школи в умовах цивілізаційних змін, які мають місце у провідних країнах світу та їх освітніх системах.

Аналіз результатів останніх досліджень. Проблема функціонування вищої професійної освіти та концептуальні засади її ефективного розвитку були й є предметом дослідження багатьох науковців. Багато з них наголошують про необхідність інноваційної моделі підготовки фахівців, що означає, з одного боку, нову діяльність, спрямовану на створення нового продукту, а з іншого – передбачає зміну філософії вищої освіти, суттєве корегування цілей, сутності, змісту та результату навчально-виховного процесу в ВНЗ. З цим і пов’язано сучасні системні перетворення освітнього простору в багатьох провідних країнах світу, які насамперед стосуються пошуку нової освітньої парадигми, орієнтованої на подолання недоліків класичної вищої освіти. Аналіз результатів досліджень вищої професійної освіти сучасними науковцями показує багатогранність і різноманітність методологічних і методичних підходів до вирішення провідних проблем вищої освіти. Провідною думкою багатьох цих підходів є орієнтація на особистість та створення оптимальних умов для формування і розвитку її соціальної та професійної суб’єктності. У зв’язку з цим поступово на перший план виходять освітні парадигми, які орієнтовані на особистість та створення умов для розвитку її суб’єктності. Наприклад, особистісно орієнтована парадигма (І.А. Зязюн, В.Г. Кремень, В.В. Рибалка, О.М. Пехота, О.Я. Савченко та ін.); індивідуально-орієнтована парадигма (Л.С. Виготський, О.Г. Асмолов, Л.А. Петровська, А. Маслоу, К. Роджерс та ін.); соціально-орієнтована і професійно-розвивальна парадигма (В.В. Давидов); компетентнісна парадигма (І.О. Зимняя, А.В. Хуторської та ін.) тощо.

Основним недоліком багатьох цих та інших підходів є те, що основна увага звертається як завжди на програмовані знання, навички, вміння, на професійну соціалізацію особистості. Водночас недостатньо враховуються внутрішні потенціали кожної особистості як суб'єкта буття та навчальної діяльності, слабо актуалізується суб'єктний і фаховий потенціали, системно своєчасно не враховуються кардинальні зміни, які відбуваються в багатьох провідних країнах світу, а також в свідомості та самосвідомості суб'єктів майбутньої професійної діяльності. Також має місце інколи просте незнання, а інколи й не усвідомлення суб'єктами вищої освіти основних висновків, які викладені у Білій книзі Європейської комісії, які безпосередньо стосуються й системи вищої освіти України як європейської країни. Це – гуманізація, інтеграція технології, науки та змісту навчання, глобалізація, співпраця та кооперація, інтенсифікація, мобільність, неперервність, креативність, якість.

Виклад основного дослідницького матеріалу. Так, аналіз основних змін, які відбуваються в освітніх системах провідних країн світу, дає можливість виокремити *основні принципи реформування систем вищої освіти*: загальнопланетарний глобалізм; гуманізація і демократизація; культурознавча соціологізація, екологізація та міждисциплінарна інтеграція у змісті вищої освіти; орієнтація вищої освіти на безперервність; особистісна та суб'єктна спрямованість вищої освіти.

Провідною методологічною основою розвитку системи вищої освіти поступово стають її гуманістична, тобто особистісно орієнтована та суб'єктно-діяльнісна концепції, які об'єднає повага до особистості студента та визнання його рівноправним партнером педагога в навчально-виховному процесі, розуміння первісності студента як суб'єкта навчального процесу, оскільки ВНЗ існує не сам по собі, а для студента, для задоволення його освітніх потреб, для забезпечення отримання ним професійної освіти та наступного підвищення кваліфікації та професійного вдосконалення. Тільки гуманізація системи вищої освіти та її переорієнтація до особистості студента як до суб'єкта процесу навчання, визнання індивідуальної траєкторії його навчальної діяльності, активне формування в ньому механізмів саморефлексії, самоучіння, саморозвитку, самовиховання та самоактуалізації з урахуванням можливостей максимальної актуалізації потенційних здібностей сприяють подоланню кризи в освіті та повній реалізації вимог суспільства до неї. «У сучасних умовах духовної кризи стає зрозуміло, що людство здатне вижити, лише відтворивши і поставивши в центр свого існування систему абсолютних цінностей. ...XXI ст. повинно стати «віком людини», тобто пріоритет матеріального повинен перейти до духовного» [7, с. 5], – наголошує В.Г. Кремень.

Багато цих дидактичних проблем є предметом дослідженням *дидактики вищої школи*, яка досліджує цілі, закони, закономірності, принципи, зміст, методи, методики, технології, особливості та організаційні форми підготовки майбутніх фахівців у системі вищої освіти, з'ясовує цілі, принципи, зміст, методики та особливості педагогічної діяльності викладача та навчальної діяльності студента й їх суб'єкт-суб'єкту взаємодію, загальні дидактичні проблеми функціонування та розвитку вищої освіти. Але ці проблеми слід обґрунтовувати на засадах нової філософії освіти, основу якої має складати філософія людиноцентризму.

Тут не можна, безперечно, подати всі провідні проблеми дидактики вищої школи. Водночас, у процесі їх з'ясування та обґрунтування необхідно враховувати, на нашу думку, **низку тенденцій**, які мають місце в національній системі освіти, у тому числі й у вищій освіті. Насамперед, по-перше, це – **орієнтація національної системи освіти на європейський і світовий освітній простір**, в якому особлива увага звертається на гуманістичні цінності в освіті, збереження “екології особистості учня”, право отримання кожною особою вищої освіти, допомогу їй в самоактуалізації як суб'єкта буття, суб'єкта життєдіяльності, суб'єкта навчальної та майбутньої професійної діяльності. Такий підхід означає поступовий відхід соціально-орієнтованої дидактики до гуманістичної, до суб'єктно-діялісної. Тут насамперед мається увага щодо

подолання духовної кризи, наслідком якої є всі інші види криз у багатьох країнах світу – політична, економічна, екологічна тощо. «Духовна, тобто ціннісна криза відрізняється від всіх інших тим, що тут людина ніби втратила саму себе, а також те, з чим вона себе ідентифікувала, у що вірила і що для неї мало цінність. Це і є вона сама в її глибинній суті. Якщо втрапиш цю цінність, то ніби і втрапиш і життя, що стає порожнім, позбавленим сутності» (В.Г. Кремень) [7, с. 5]. Такий підхід є характерним не тільки для вітчизняної системи вищої освіти, а й інших країн, наприклад, Російської Федерації [9], Польщі [13; 14] тощо. «Оголошення інноваційного розвитку однієї з основних стратегічних складових розвитку Росії з всієї очевидністю означає, що до системи освіти будуть висунуті не тільки нові вимоги, але і уточненні багатьох її цільових установок» [9, с. 313].

Наступна тенденція: **відбувається становлення національної системи освіти на основі гуманістичної філософії освіти**. Головною метою навчання в її руслі є формування і розвиток творчої особистості студента як цілісного *суб'єкта культури*, яка передбачає розпредметнення ним загального культурного досвіду людства, нації та певного виду професійної діяльності, багатоманітних формоутворень матеріальної і духовної культури шляхом їх діяльнісного опанування, пізнання та самопізнання, розвитку та саморозвитку, залучення до культуротворчої діяльності у процесах учіння і самоосвіти, активної рефлексії та саморефлексії свого буття, життєдіяльності та зокрема навчальної діяльності, тобто необхідна рефлексуюча свідомість.

Така вища освіта має однозначно педоцентричний, суб'єктно орієнтований характер, тобто головною дійовою постаттю у навчально-виховному процесі ВНЗ становиться не педагог, а студент, а основним предметом дидактичного впливу на нього є не сукупність певних програмованих знань, навичок і вмінь, а створення таких оптимальних умов для студента, коли розвивається та вдосконалюється його особистість, формується культура та набувається досвід навчальної діяльності, тобто відбувається становлення студента як суб'єкта навчальної діяльності, формування провідних суб'єктних якостей майбутнього фахівця, духовності й активної життєвої позиції та настанови, творчої методики навчальної та майбутньої професійної діяльності, набуваються основні види компетентності, без яких не можна стати суб'єктом навчальної діяльності, життєдіяльності та майбутньої професійної діяльності. Безумовно, такий підхід передбачає наявність чітких гуманістичних цінностей у педагогів і студентів, необхідність опанування та дотримання яких не викликає жодного сумніву з боку всіх суб'єктів освітнього процесу – розпочинаючи від ректору ВНЗ та закінчуючи студентами.

По-третє, **відбувається системна інтеграція національної системи вищої освіти в Європейський освітній і науковий простір у межах Болонського процесу**. Саме у травні 2005 року Україна взяла на собі зобов'язання щодо адаптування своєї системи вищої освіти до загальноєвропейських стандартів. Це – в ідеалі, оскільки тут мають ще суб'єктивні, а також інколи й об'єктивні перешкоди, які мають стати проблемою окремого системного дослідження: «Критичним гальмівним чинником у просуванні України в напрямі «болонізації» слід визнати слабкість національної інституціональної бази входження і європростір вищої освіти. Як наслідок, здебільшого маємо формальну імітацію процесу, тупцювання на місці, відсутність реального просування вперед» [6, с. 19].

Водночас слід мати на увазі що «Наріжним каменем трансформаційних змін у контексті Болонського процесу є неухильне дотримання принципів цілісності системи вищої освіти, поетапності запровадження освітніх інновацій та врахування особливостей, пов'язаних з її самобутністю» (М.Б. Євтух) [5, с. 16].

По-четверте, **обсяг загальнонаукових, професійних і фахових знань, які необхідні сучасному фахівцю, з одного боку, швидко зростає, а з іншого – також швидко застаріє** (як правило що п'ять років). У зв'язку з цим сьогодні робити акцент тільки на опануванні студентами певної сукупності загальнонаукових, професійних і

фахових знань, навичок і вмінь не можна і не допустимо. Сучасні методологічні підходи до розуміння сутності отримання вищої освіти передбачають формування у навчальному процесі особистості студента спочатку як суб'єкта навчальної діяльності, а згодом – як суб'єкта майбутньої професійної діяльності на основі набуття основних видів компетентності, налагодження та активне підтримання між педагогами та студентами суб'єкт-суб'єктних взаємин. Відповідно, навчальна компетентність для студента становиться вкрай важливою, оскільки вона йому забезпечує опанування основних видів компетентності – громадянської, загальнонаукової, загальнопрофесійної, комунікативної, іншомовної, інформаційної, технологічної, дослідницької, фахової і врешті-решт суб'єктної, основу якої складають соціально-психологічна, аутопсихологічна та рефлексивна види компетентності.

Відповідно, виникає **головна мета навчального процесу у ВНЗ**: це – прищеплення кожному студенту як суб'єкту навчальної діяльності систему навичок, вмінь і культури бути як активному громадянину, навичок, вмінь і культури вчитися як особі, яка має навчальну компетентність, здатності самовиражатися та самоактуалізуватися в навчальній діяльності як творчої особистості, самостійно та творчо поповнювати свої загальнонаукові, професійні та фахові знання, вдосконалювати відповідні навички та вміння як суб'єкту навчальної діяльності, тобто набувати основні види компетентності, які необхідні студенту як сучасному громадянину, професіоналу та фахівцю для творчої самоактуалізації у майбутній фаховій діяльності, серед яких насамперед слід назвати громадянську та комунікативну, навчальну та дослідницьку, загальнонаукову та інформаційну, загальнопрофесійну та фахову, іншомовну та суб'єктну види компетентності, які у сукупності формують суб'єкта майбутньої професійної та фахової діяльності.

Це означає, що теорія та методика дидактики вищої школи мають бути спрямовані до особистості студента як до суб'єкта навчальної діяльності, на формування, розвиток, а коли є можливість і на вдосконалення його провідних суб'єктних якостей як майбутнього фахівця у процесі професійної підготовки, на створення і підтримання умов для прояву та підтримання його суб'єктності у всіх видах життєдіяльності. У зв'язку з цим цей процес необхідно організувати таким чином, щоб студент справжнє був суб'єктом учіння та навчальної діяльності, був здатним і спроможним самостійно вчитися, сформував ефективні методики самоосвіти та самоактуалізації, набув досвіду рефлексії та саморефлексії.

По-п'яте, **навчальна діяльність студентів, яка має свої, притаманні тільки їй, психологічні, психофізіологічні та фізіологічні закономірності, принципи та механізми**. Напевно, сучасна дидактика має й їх враховувати. У руслі, наприклад, ціннісного навчання виникає запитання: Як, який спосіб і яким чином вчити студентів – стереотипізацією чи рефлексією, конструктивним діалогом чи авторитарним монологом, суб'єктно-діяльнісними методиками? Отже, це – цілий пласт дидактики вищої школи, який на сьогодні, практично, не тільки не досліджений, а багатьма керівниками та педагогами системи вищої освіти, на жаль, не завжди усвідомлений.

По-шосте, **на освіту безпосередній вплив мають інформаційно-телекомунікаційні технології та Інтернет-ресурси**. Це – даність сучасного суспільства, якою обов'язково слід рахуватися як би цього хотілося б або ні. Нині систему вищої освіти поза телекомунікаційними технологіями та Інтернет-ресурсами не можна уявити, які стали, з одного боку, сучасним могутнім і ефективним засобом навчання, а з іншого – невичерпним джерелом різноманітної наукової, довідкової та навчальної інформації. У зв'язку з цим закономірно виникла дидактика дистанційного навчання.

По-сьоме, порівняльний аналіз систем вищої освіти України та інших країн світу свідчить про наявність розмаїття структур і параметрів підготовки різних фахівців у них. Але, водночас, можна встановити певні загальні принципи і підходи до системи підготовки майбутніх фахівців з вищою освітою, серед яких слід особливу увагу

звернути на необхідність реалізації *принципу неперервності освіти особи протягом життя*: «Сучасна освіта має стати процесом неперервного і постійного навчання протягом життя здобуттям і оновленням наукового і практичного знання, інформації, соціального досвіду. Означена вимога вперше в концентрованому вигляді представлена в доповіді Міжнародної комісії ЮНЕСКО з освіти «Навчання: прихований скарб» (1996). У доповіді Жака Делора подається таке визначення освіти протягом життя: «згідно з підходами XXI століття освіта така різноманітна у своїх завданнях і формах, що не охоплює всю діяльність, притаманну людині з дитячих років до старості й спрямовану на досягнення «живих» знань про світ інших людей та самих себе». Подана в доповіді типологія навчання зводиться до чотирьох відомих «стовпів»: навчатися, щоб знати; навчатися, щоб діяти; навчатися, щоб жити разом; навчатися, щоб бути» (В.П. Андрущенко) [1, с. 53].

Провідними тенденціями розвитку системи вищої освіти є такі:

1) *орієнтація на людський вимір* у освітній діяльності ВНЗ, на визнання цінності та самобутності особистості студента та її гідності; у зв'язку з цим має відбуватися орієнтація навчально-виховного процесу на самоцінність життя, творчості, особистісного успіху особи як громадянина, особи, студента та майбутнього фахівця, реалізація принципів суб'єкт-суб'єктної взаємодії педагогів і студентів, всебічного сприяння творчого потенціалу студента, як суб'єкта майбутньої професійної діяльності, в навчальному процесі;

2) *усвідомлення педагогами суб'єктності студента у навчальному процесі ВНЗ та її сприйняття, всебічна підтримка і забезпечення*: аксіомою для керівників і педагогів має бути усвідомлення наступного принципу: студент не є глиною, з якої можна виліпити все, що завгодно для них, а вона є активною особистістю з потужним різноманітним творчим потенціалом, яка, з одного боку, є рівноправним суб'єктом навчально-виховного процесу поряд з педагогом, а з іншого – бере з навчально-виховних впливів лише бажане та необхідне для неї: «Життя як вчинок набуває такого статусу, оскільки всю предметність (реальну та дійсну), з якою особистість має справу, вона наділяє суб'єктивною значущістю (цінністю для себе)» [3, с. 13];

3) *спрямованість навчального процесу до особистості студента як до його суб'єкта*, тобто створення умов для її самоактуалізації як суб'єкта навчальної діяльності; цьому випадку вищу освіту буде цікавити студент не як сукупність чи система певних психічних пізнавальних процесів і утворень, психічних станів і властивостей, а як цілісна творча особистість, яка активно формується та розвивається як суб'єкт буття, навчальної діяльності та учіння, самоактуалізується у навчальній діяльності: «Головна проблема тут наступна – навчити студентів вчитися» [12, с. 35], тобто спочатку формувати та розвивати навчальну компетентність, що складає основу суб'єктності студента в навчальній діяльності, а згодом й формувати професійну та фахову види компетентності; рівні навчальної компетентності можуть коливатися від репродуктивного до креативного;

4) *подолання відчуження культури і науки від вищої освіти та її орієнтація на гуманістичні цінності світової, національної і професійної культур*: навчально-виховний процес має бути спрямований на формування творчо-гуманістичної особистості студента як цілісного суб'єкта культури певного виду професійної діяльності, а результатом такого підходу є формування у студентів професійної культури взагалі та культури професійної поведінки та фахового мислення, зокрема: «Школа, ВНЗ – це те місце, де царює особлива морально-інтелектуальна атмосфера, яка підносить людину і її особистість, де і професор і викладач повинні бути прикладом, бо через приклад є виховання найдієвішим, бо саме через приклад молодь навчається більше, ніж на уроках і лекціях...» [2, с. 51]; низька зарубіжних науковців [12; 13], у тому числі і вітчизняні науковці наголошують, що «Поки державна політика освіти не

стане одним з національних пріоритетів на основі духовного й морального оздоровлення суспільства, зі стану колапсу нам не вибратися. Духовність повинна стати загальним змістом державної політики... ця найважливіша й найважча проблема повинна й може бути вирішена системою освіти – основою соціально-економічного й духовного розвитку країни. ...само ідентифікація нації має ґрунтуватися на її духовному відродженні шляхом синтезу науки, освіти, релігії, культури...» (В.Д. Чернилевський) [11, с. 71]; «Завдання освіти – передавати з покоління в покоління ці ніким до кінця не пізнані фундаментальні культурні цінності, виробляти в людях здатність творити і сприймати культуру» (Г.Г. Філіпчук) [10, с. 37]

5) **перенесення акценту з викладацької діяльності педагога на творчу навчальну діяльність студента**, на створення оптимальних умов для його самопрояву в навчальній діяльності, на формування у нього творчої методики учіння, самоосвіти та самоактуалізації у цій діяльності: «...професія педагога стає власне педагогічною тоді, коли вихованець перетворюється з об'єкта педагогічного процесу в його суб'єкта» [4, с. 41], – слушно наголошує з цього приводу О.А. Дубасенюк;

6) результатом впливу вищезазначених тенденцій є поступовий **перехід від традиційних, інформативних і монологічних методів і організаційних форм навчання до діалогічних**: основу сучасних методик і технологій має складати парадигма діалогу, які найбільш активно впроваджуються за допомогою ідей і принципів суб'єктно-діяльнісного навчання; суттєвим позитивним аспектом таких методик і технологій є те, що вони вчать студенту бути суб'єктом життєдіяльності, формують культуру буття і співжиття в колективі, розвивають культуру самовираження та самоактуалізації, формують і розвивають провідні суб'єктні якості (самосвідомість, адекватна самооцінка, саморефлексія, громадянська та професійна Я-концепція тощо);

7) **комп'ютеризація і технологізація навчання**: у зв'язку з інтенсивним розвитком інформаційних технологій навчання виникають суттєві обставини для перегляду ряду фундаментальних підходів до організації навчального процесу, а, відповідно, розвиток локальних і глобальних електронних сітей, мультимедійних засобів навчання, стрімка побутова комп'ютеризація здатні суттєво змінити цілі, завдання, принципи, методи, методики, технології і зміст вищої освіти та її організаційні форми; тут на перший план насамперед виходить інформаційна грамотність і компетентність, без яких сучасний фахівець є професійно непридатним;

8) цілеспрямоване **впровадження** у навчальний процес **особистісно орієнтованих і суб'єктно-діяльнісних методик і технологій навчання**: дійсно, в сучасних умовах, з одного боку, потребує осмислення проблема “олюднення Людини” та збереження “екології Людини” в царині вищої освіти, а з іншого – застосування таких методик і технологій навчання, які дійсно сприяють актуалізації суб'єктних якостей студентів і допомагають у практиці навчального процесу їх закріпити та розвивати.

Таким чином, **сучасна дидактика вищої освіти**, спираючись на гуманістичну філософію освіти, провідні ідеї та положення особистісно орієнтованого та суб'єктно-діяльнісного навчання, має відкривати нові нетипові явища у навчальному процесі та **розв'язувати такі наукові завдання**: визначити таксономію цілей навчання та професійної підготовки студентів та обґрунтувати їх зміст, виходячи, з одного боку, із сучасних тенденцій розвитку вищої освіти в провідних країнах світу, цінностей і пріоритетів національної системи освіти, а з іншого – з суб'єктних, професійних, фахових і життєвих потреб кожного громадянина України; обґрунтувати сутність отримання вищої освіти студентами та визначити її методологічну основу; досліджувати сутність, закономірності та принципи навчання та професійної підготовки, а також шляхи підвищення її розвивального та виховного впливу на студентів як на суб'єктів учіння та навчальної діяльності; обґрунтувати дидактичні основи формування і розвитку суб'єктності студентів у навчальному процесі; обґрунтувати дидактичні умови, які сприяють творчій самоактуалізації студентів у

навчальній діяльності як її суб'єктів; вивчати закономірності, принципи та механізми навчальної діяльності студентів і дидактичні основи формування творчої її методики, шляхи їх самоактуалізації у процесі навчання, навчальної діяльності, учіння і самоосвіти; обґрунтувати систему діалогічних методів навчання і творчі методики та технології ефективного їх застосування у навчальному процесі; вдосконалювати організаційні форми навчання з урахуванням сучасних загальносвітових, європейських, національних і суто професійних освітніх тенденцій і традицій, інформаційних та інших сучасних технологій навчання; обґрунтувати ефективні та об'єктивні критерії оцінювання результативності як усього дидактичного процесу, так і педагогічної діяльності суб'єктів викладання та успішності навчальної діяльності студентів; переосмислювати оціночно-результативний компонент навчального процесу та наповнити його особистісним, суб'єктно-діяльнісним і компетентнісним виміром тощо. Ці завдання водночас і є **перспективами подальших наукових розробок.**

Таким чином, сучасна дидактика вищої школи – це галузь педагогіки вищої школи, яка вивчає, узагальнює та обґрунтовує цілі, закономірності, принципи, зміст, форми та методи дидактичного процесу в ВНЗ, взаємодію педагогів і студентів як суб'єктів процесу навчання, вплив різноманітних дидактичних явищ на формування і розвиток студента як творчої особистості, суб'єкта навчальної та майбутньої професійної діяльності.

Список літератури: 1. Андрущенко В.П. Українська педагогічна освіта у європейському просторі / В.П. Андрущенко // Педагогічна і психологічна науки в Україні : Збірник наукових праць до 15-річчя АПН України у 5 т. – К. : Педагогічна думка, 2007. – Т. 4: Педагогіка і психологія вищої школи. – С. 36-56. 2. Антоній. Задача сучасної педагогіки – перетворити школи у центри морального виховання / Антоній // Нові технології навчання: Зб. наукових праць. – Київ – Вінниця, 2009. – Спеціальний випуск №58: Духовно-моральне виховання і професіоналізм особистості в сучасних умовах. – Ч. 1. – С. 32-39. 3. Бех І.Д. Життя особистості як духовна практика / І.Д. Бех // Нові технології навчання: Зб. наукових праць. – Київ – Вінниця, 2009. – Спеціальний випуск №58: Духовно-моральне виховання і професіоналізм особистості в сучасних умовах. – Ч. 1. – С. 12-18. 4. Дубасенюк О.А. Формування професійної компетентності майбутніх учителів на засадах духовно-моральних цінностей / О.А. Дубасенюк // Нові технології навчання: Зб. наукових праць. – Київ – Вінниця, 2009. – Спеціальний випуск №58: Духовно-моральне виховання і професіоналізм особистості в сучасних умовах. – Ч. 1. – С. 40-46. 5. Євтух М.Б. Методологічні засади трансформації вищої освіти України в контексті Болонського процесу / М.Б. Євтух // Педагогічна і психологічна науки в Україні : Збірник наукових праць до 15-річчя АПН України у 5 т. – К. : Педагогічна думка, 2007. – Т. 4: Педагогіка і психологія вищої школи. – С. 7-18. 6. Луговий В.І. Модернізація вищої освіти України в контексті Болонського процесу: проблеми сьогодення / В.І. Луговий // Педагогічна і психологічна науки в Україні : Збірник наукових праць до 15-річчя АПН України у 5 т. – К. : Педагогічна думка, 2007. – Т. 4: Педагогіка і психологія вищої школи. – С.18-28. 7. Кремень В.Г. Духовно-моральний вимір людино центрizmu / В.Г. Кремень // Нові технології навчання: Зб. наукових праць. – Київ – Вінниця, 2009. – Спеціальний випуск №58: Духовно-моральне виховання і професіоналізм особистості в сучасних умовах. – Ч. 1. – С. 5-12. 8. Кремень В.Г. Якісна освіта і нові вимоги часу / В.Г. Кремень // Педагогічна і психологічна науки в Україні : Збірник наукових праць до 15-річчя АПН України у 5 т. – К. : Педагогічна думка, 2007. – Т. 1: Теорія та історія педагогіки. – С.11-24. 9. Скворцов В.Н. Российская система образования: переход к инновационному развитию / В.Н. Скворцов // Збірник наукових праць Військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – К. : ВІКНУ, 2009.

– Вип. №21. – С. 313-315. 10. Філіпчук Г.Г. Культурологічна основа сучасної освіти / Г.Г. Філіпчук // Педагогічна і психологічна науки в Україні : Збірник наукових праць до 15-річчя АПН України у 5 т. – К. : Педагогічна думка, 2007. – Т. 2: Дидактика, методика, інформаційні технології. – С.37-45. 11. Чернилевський В.Д. Духовно-моральні цінності – основа виховання та соціалізації сучасного суспільства / Д.В. Чернилевський // Нові технології навчання: Зб. наукових праць. – Київ – Вінниця, 2009. – Спеціальний випуск №58: Духовно-моральне виховання і професіоналізм особистості в сучасних умовах. – Ч. 1. – С. 67-73. 12. Ягупов В.В. Студент как субъект учебной деятельности / В.В. Ягупов, В.І. Свистун // Нові технології навчання: Зб. наукових праць. – Київ – Вінниця, 2009. – Спеціальний випуск №58: Духовно-моральне виховання і професіоналізм особистості в сучасних умовах. – Ч. 1. – С. 32-39. 13. Wiczorek Gertruda. Wielokulturowość w placówkach oświatowych / Gertruda Wiczorek // Nopora E. Problemy marginalizacji dzieci i młodzieży / E. Nopora, A. Woźniak-Krakowian / [red. I. Gomółka-Walaszek]. – Częstochowa : Wydawnictwo AJD w Częstochowie, 2009. – S. 117-134. 14. Włodarska-Zoła L. Edukacja w dziedzinie zarządzania wobec wyzwań XXI wieku / L. Włodarska-Zoła // Prace Naukowe Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie. Seria Pedagogika XV: Zbiór naukowych prac: Człowiek – edukacja – kultura / [red. K. Rędziński]. – Częstochowa : Wydawnictwo AJD w Częstochowie, 2006. – S. 33-41.

Ягупов В.В

ЗАВДАННЯ ДИДАКТИКИ ВИЩОЇ ШКОЛИ УКРАЇНИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ЦИВІЛІЗАЦІЙНИХ ЗМІН

У статті проаналізовані методологічні проблеми вищої освіти України, які викликані сучасними цивілізаційними змінами, а також з'ясовані основні завдання дидактики вищої школи в умовах цивілізаційних змін, які мають місце у провідних країнах світу та їх освітніх системах.

В.В Ягупов

ЗАДАЧИ ДИДАКТИКИ ВЫСШЕЙ ШКОЛЫ УКРАИНЫ В УСЛОВИЯХ СОВРЕМЕННЫХ ЦИВИЛИЗАЦИОННЫХ ИЗМЕНЕНИЙ

В статье проанализированы современные методологические проблемы, а также определены основные задачи дидактики высшей школы в условиях цивилизационных изменений, которые имеют место в ведущих странах мира и их образовательных системах.

Iagupov V.V.

THE TASKS OF DIDACTICS OF THE HIGHER SCHOOL OF UKRAINE UNDER CONDITIONS OF THE MODERN CIVILIZED CHANGES

The article includes the analysis of the modern methodological problems and also the new tasks of didactics of the higher school under conditions of civilized changes, that take place in the leading countries of the world and in its educational systems.

Стаття надійшла до редакції 29.05.2010